

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ
STRATEGINIO PLANAVIMO IR STEBĖSENOS GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL 2021–2030 METŲ PLĖTROS PROGRAMOS VALDYTOJOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR
DARBO MINISTERIJOS NEĮGALIESIEMS TINKAMOS APLINKOS VISOSE GYVENIMO
SRITYSE PLĖTROS PROGRAMOS PATVIRTINIMO (TAP-21-869) (21- 27246(2))**

2021-10-07 Nr.

Vilnius

Rengėjas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM).

Tikslas – patvirtinti 2021–2030 metų neįgaliesiems tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse plėtros programą (Programa).

Esama situacija:

- Dėl fizinės, informacinės aplinkos, prekių ir paslaugų nepakankamo prieinamumo neįgaliųjų dalyvavimas socialiniame, visuomeniniame, šeiminiame gyvenime apribotas, neįgalieji patiria skurdą, socialinę atskirtį, įvairių sunkumų įsidarbindami ar kreipdamiesi dėl reikalingų paslaugų, taip pat įsigydami prekes.
- Dėl vykstančių demografinių pokyčių (spartus visuomenės senėjimas ir kt.) aplinkos prieinamumas tampa aktualus ne tik neįgaliesiems (neįgalieji sudaro apie 8 proc. visų šalies gyventojų), bet ir kitiems asmenims – dar apie 5-10 proc. populiacijos bent kartą susiduria su judumo problemomis (tai gali būti senatvė, laikinas nedarbingumas, tėvai, vežiojantys vaikus vežimėliuose). Augant socialinių, sveikatos, švietimo paslaugų poreikiui, svarbu sudaryti tinkamas sąlygas ir lygias galimybes paslaugas gauti visiems.

Esmė:

Programa įgyvendins 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano (NPP) 2.6 uždavinį „Plėtoti neįgaliesiems tinkamą aplinką visose gyvenimo srityse“.

Uždavinio rodiklis – fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo neįgaliesiems lygis, proc. (2025 m. – 50 proc.; 2030 m. – 70 proc.) (šiuo metu – 43,55 proc.)

Problema – net 65 proc. neįgaliųjų dėl aplinkos neprieinamumo patiria sunkumų savarankiškai gyvendami, naudodamiesi viešosiomis paslaugomis ir įsigydami prekes ar paslaugas.

Spręstinos problemos priežastys:

- 1) **neprieinama fizinė infrastruktūra*** (*poveikis problemai – 50 proc., tikslinės grupės dydis – apie 500 tūkst. asmenų*): netinkamas fizinės infrastruktūros prieinamumo ir pritaikymo neįgaliesiems teisinis reglamentavimas; netinkamai vykdoma fizinės infrastruktūros pritaikymo neįgaliesiems stebėseną ir kontrolę; neįgaliųjų poreikiams nepritaikytų svarbių pastatų (valstybės ir savivaldybių institucijų) pritaikymo veiksmų planų trūkumas lemia tai, kad 2020 m. buvo pritaikyta tik 28 proc. šių pastatų.
- 2) **nepritaikyta informacinė infrastruktūra ir informacija** (*poveikis problemai – 35 proc., tikslinės grupės dydis – iki 420 tūkst. asmenų*): netinkamas teisinis reglamentavimas – nėra įpareigojimo visoms viešąsias / administracines paslaugas, informaciją teikiančioms ar internetine prekyba užsiimančioms įstaigoms, kad jų interneto svetainės būtų prieinamos neįgaliesiems; viešųjų paslaugų teikėjai neužtikrina informacijos prieinamumo neįgaliesiems (*problemos priežastis iš dalies priklauso savivaldybių (regionų) kompetencijai*); privačios įmonės, teikiančios paslaugas visuomenei, neužtikrina informacijos prieinamumo neįgaliesiems.
- 3) **paslaugos ir prekės nepritaikytos neįgaliųjų poreikiams** (*poveikis problemai – 15 proc., tikslinės grupės dydis – 40 tūkst. asmenų*): netinkamas teisinis reglamentavimas: neįtvirtinti universalaus dizaino reikalavimai prekėms ir paslaugoms; nėra vienodo prekių ir paslaugų prieinamumo neįgaliesiems stebėsenos ir kontrolės mechanizmo; trūksta gerosios praktikos sklaidos.
- 4) **nepakankamas visuomenės supratimas apie neįgaliųjų įtraukties svarbą ir individualius poreikius.**

Numatomos priemonės, kuriomis sprendžiama problema:

** fizinė infrastruktūra suprantama kaip viešosios, rekreacinės, sporto, turizmo ir kitos erdvės, visuomeniniai statiniai ir gyvenamieji pastatai bei viešasis transportas ir viešojo transporto infrastruktūra*

- 1) **Užtikrinti fizinės infrastruktūros prieinamumą neįgaliesiems:** bus įvertintos infrastruktūros prieinamumo neįgaliesiems galimybės visose srityse ir pateikti pasiūlymai institucijoms dėl teisės aktų tobulinimo; bus koordinuojamas infrastruktūros prieinamumo stebėsenos mechanizmo sukūrimas, įdiegimas, stebėsenos vykdymas.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. fizinės infrastruktūros prieinamumo lygis (pastatų, būsto, viešųjų erdvių, transporto prieinamumas) bus 70 (2019 m. – 30).

- 2) **Užtikrinti informacinės infrastruktūros ir informacijos pritaikymą neįgaliųjų poreikiams:** bus įvertintas informacinės infrastruktūros ir informacijos prieinamumas neįgaliesiems visose srityse ir pateikti konkretūs pasiūlymai institucijoms dėl teisės aktų tobulinimo. Bendradarbiaujant su Informacinės visuomenės plėtros komitetu dėl valstybės institucijų interneto svetainių bei mobiliųjų programų prieinamumo neįgaliesiems situacijos stebėsenos, bus inicijuojamas stebėsenos mechanizmo metodologijos sukūrimas, siekiant užtikrinti, kad interneto svetainės ir mobiliosios programos atitiktų standartų EN 301 549 ir WCAG2.1 (AA lygio) reikalavimus ir kad būtų užtikrintas turinio lengvai suprantama kalba teikimas. Viešųjų paslaugų teikėjai ir privačios įmonės, teikiančios paslaugas visuomenei, bus skatinamos užtikrinti informacijos pateikimą neįgaliesiems pritaikytais formatais, bus organizuojamas ir koordinuojamas informacijos lengvai suprantama kalba teikimas valstybės, savivaldybių institucijose bei privačiose įmonėse, taip pat organizuojamas privalomas visų švietimo sistemos mokymo priemonių pritaikymas pagal visas negalios grupes, inicijuojama ir koordinuojama, kad visose valstybės ir savivaldybių įstaigose teikiama informacija būtų pritaikyta ir suprantama.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. informacijos pritaikymo neįgaliesiems lygis (atsižvelgiant į įvairias negalias, informacija pateikiama lengvai suprantama kalba, lietuvių gestų kalba (titravimas, vertimas į gestų kalbą), įgarsinimas akliesiems, pritaikytos interneto svetainės ir kt. sieks 50 (2019 m. – 5)).

- 3) **Skatinti paslaugų ir prekių pritaikymą neįgaliųjų poreikiams:** bus atliktas teisės aktų vertinimas visų ministerijų kuruojamose srityse, siekiant įvertinti prekių ir paslaugų prieinamumą neįgaliesiems bei jų atitiktį universalaus dizaino principams visose srityse, užtikrinant bendro prekių ir paslaugų prieinamumo neįgaliesiems stebėsenos ir kontrolės mechanizmo sukūrimą ir įdiegimą.

Rezultato rodikliai. Planuojama, kad 2030 m. vartotojų, turinčių negalią, patenkintų prekių ir paslaugų prieinamumu, dalis bus 35 proc.; gamintojų, kurie ketins gaminti neįgaliesiems pritaikytas prekes ir teikti paslaugas, dalis bus 25 proc.

- 4) **Problema taip pat bus sprendžiama, įgyvendinti priemonės, numatytas Socialinės sutelkties plėtros programoje** (valdytoja – SADM) bei **Regionų plėtros programoje** (valdytoja – Vidaus reikalų ministerija).

Programai įgyvendinti reikės 2 000 tūkst. Eur valstybės biudžeto lėšų.

Nauda: bus sudarytos teisinės prielaidos užtikrinti aplinkos ir informacijos prieinamumą neįgaliesiems ir sukurti jo stebėsenos sistemą.

Programa bus vykdoma etapais:

2022-2023 m. – atliekama teisės aktų analizė, teikiama siūlymai dėl jų tobulinimo, rengiamos metodikos, pradedamos diegti stebėsenos sistemos, atliekama galimybių studija dėl prekių ir paslaugų prieinamumo reglamentavimo, pradedama įgyvendinti Direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų (Direktyva).

2023-2026 m. – įsigalioja teisės aktų pakeitimai, pradeda veikti stebėsenos sistema, pradedamas koordinuoti planingas prieinamumo užtikrinimas, įgyvendinama Direktyva.

2027-2030 m. – vykdoma nuolatinė stebėsenos, remiantis stebėsenos rezultatais koordinuojamas planingas prieinamumo užtikrinimas ir kt.

Įgyvendinant Programą taip pat dalyvaus: AM, SM, ŠMSM, SAM, VRM, KM, Informacinės visuomenės plėtros komitetas, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba Valstybinė vartotojų teisių tarnyba ir kt.

Derinimas. Rengiant Programą organizuotos 2 viešosios konsultacijos. 1-oji konsultacija vyko 2021 m. sausio 7-22 d. Pastabos ir pasiūlymai, į kuriuos atsižvelgiant rengtas projektas, gauti iš: Žmogaus teisių stebėjimo instituto, Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos, Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos, Informacinės visuomenės plėtros komiteto. 2-oji konsultacija vyko 2021 m. kovo 30 d.–balandžio 16 d. Pastabos ir pasiūlymai, pagal kuriuos tikslintas projektas, gauti iš: TM, SM, KM, EIM. Viešųjų konsultacijų rezultatai paskelbti SADM interneto svetainėje.

Projektas suderintas KAM, SM, VRM, ŽŪM, Lietuvos savivaldybių asociacija. FM bei ŠMSM pastabos suderintos darbo tvarka. Pastabos, į kurias neatsižvelgta aptartos derinimo pažymoje, pateikiant tinkamus argumentus (TM siūlė atsisakyti įpareigojimo Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai numatyti funkcijas, susijusias su aplinkos pritaikymo neįgaliesiems užtikrinimo priežiūra. SADM argumentavo tuo, kad ši tarnyba pagal įstatymą yra atsakinga už visų vartotojų teisių apsaugos užtikrinimą ir kitų institucijų, atsakingų už tam tikros vartojimo srities reguliavimą, veiklos koordinavimą).

Atitikimas Vyriausybės programai – įgyvendina Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 3.2.5 ir 3.2.9 papunkčių nuostatas.

Dalykinio vertinimo išvada. Teikiame šias pastabas ir pasiūlymus:

- 1) Projekto I skyriuje „Plėtos programos paskirtis“ eilutėje „Nacionalinio pažangos plano uždavinių įtraukimo į Programą logika“ pateikiant paaiškinimą, kodėl į Programą įtraukti nurodyti uždaviniai, siūlytina ne tik duoti nuorodas į tuos NPP uždavinius, kuriuos tiesiogiai įgyvendins Programa, bet ir į uždavinius, prie kurių įgyvendinimo prisidės planuojamos Programos priemonės.
- 2) Siekiant aiškumo, siūlome projekte patikslinti Programos santrumpą, keičiant „Aplinkos plėtos programa“ į pvz., „Plėtos programa“, ar „Neįgaliesiems tinkamos aplinkos plėtos programa“.
- 3) Projekte I skyriaus eilutėje „NPP uždavinio rodiklis ir (ar) tikslo rodiklis“ siūlome įrašyti NPP 2.6 uždavinio poveikio rodiklio „2.6.1. Fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo neįgaliesiems lygis“ pradinę reikšmę - 43,55 (2020 m.), kad būtų aiškus atskaitos taškas.
- 4) Projekto I skyriaus dalyje „Spręstinos problemos priežastys“ svarstyti, ar nereikėtų detaliau išskleisti 4 spręstinos problemos priežasties „Nepakankamas visuomenės supratimas apie neįgaliųjų įtraukties svarbą ir individualius jų poreikius“, papildant priežastį sąlygojančiais veiksniais, kurie bus sprendžiami įgyvendinant Socialinės sutelkties plėtos programą. Taip pat siūlome nurodyti Socialinės sutelkties plėtos programoje numatytas priemones, kuriomis bus sprendžiama minėta problema. Aiškumo dėlei, siūlome surašyti nurodytų pažangos priemonių kodus (tokius pačius, kokius nurodyti III skyriaus lentelėje). Pažymėtina, kad neviseškai aiškos sąsajos ir su kitomis plėtos programomis.
- 5) Projekto II skyriuje „Finansinių projekcijų dalis“ siūlome įrašyti NPP 2.6 uždavinio pavadinimą „Plėtoti neįgaliesiems tinkamą aplinką visose gyvenimo srityse“.
- 6) Projekto III skyriuje „Pažangos priemonių rinkinys“ lentelės skiltyje „Kiti NPP uždaviniai“ pateikiant nuorodas į NPP uždavinius, siūlytina nurodyti ne tik uždavinių numerius, bet ir uždavinių formuluotes.
- 7) Lentelės skiltyje „Dalyvaujančios institucijos“ nurodomos „kitos ministerijos ir kiti asignavimų valdytojai“. Siūlome įvardinti konkrečias institucijas, patikslinant paskutinės priemonės dalyvius.
- 8) Nesutampa Programos ir SADM 2022-2024 m. strateginio veiklos plano projekto pažangos priemonių pavadinimai ir rodikliai, todėl siūlome juos peržiūrėti, susiderinant su SADM 2022-2024 m. strateginio veiklos plano projektu. Siūlome peržiūrėti pažangos priemonių kodavimo seką, patikslinti 09-005-02-06-01 priemonės rezultato rodiklio pradinę reikšmę – vietoj „30 (2019)“ įrašyti „43,55 (2020 m.)“, nurodyti rodiklių matavimo vienetus (proc.) ir rodiklių paaiškinimus dėti į išnašas, kad neapsunkinti teksto. Taip pat, jei duomenų apie pradinę rezultato rodiklio reikšmę nėra, siūloma taip ir pažymėti, t.y. vietoj nurodomos nulinės reikšmės, įrašyti žymą „nėra duomenų“. Bendra pastaba: turi būti aiškos rodiklių formuluotės ir aiškūs matavimo vienetai. Siūlytina patikslinti 1 ir 2 rodiklių formuluotes, nes neaišku, kas vertinama ir kokiais vienetais matuojama.
- 9) Kelia abejonių rodiklio „Gamintojų, kurie *ketina gaminti* neįgaliesiems pritaikytas prekes ir teikti paslaugas, dalis (procentais)“ tinkamumas. Ar tikrai yra siekiama matuoti ketinimą gaminti? Siekiant realaus pokyčio ir pažangos, siūlytina įvertinti tikslingumą skaičiuoti gamintojus, kurie jau pradėjo gaminti minėtas prekes ar teikti paslaugas.
- 10) Projekto III skyriaus lentelės paskutiniame stulpelyje siūlome užpildyti pažangos priemonių papildomus požymius, nes abejotina, ar priemonės neprisidės prie LRV IP ar HP principo (*lygių galimybių visiems horizontaliojo principo*) įgyvendinimo. Siūlome sutvarkyti Programos pagrindimo tekstą, atnaujinant statistinius duomenis, atsisakant netikslių nuorodų į šaltinius ir kt.

Projektą siūlome svarstyti **tarpinstituciniame pasitarime** ir patikslinti pagal šias bei Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pateiktas pastabas.

